ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)
29 Ιανουαρίου 1985 *

Στην υπόθεση 231/83

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Tribunal de commerce της Τουλούζης προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της εκκρεμούς ενώπιον του εν λόγω δικαστηρίου διαφοράς μεταξύ

Henri Cullet, πρατηριούχου καυσίμων στην Τουλούζη,

Chambre syndicale des réparateurs automobiles et détaillants de produits pétroliers (« CSNCRA »), Τουλούζη,

και

Centre Leclerc στην Τουλούζη (SA Sodinord),
Centre Leclerc στο Saint-Orens-de-Gameville (SA Sodirev),

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 3, στοιχείο στ, και 5 της Συνθήκης ΕΟΚ

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα)

συγκείμενο από τους O. Due, πρόεδρο τμήματος, K. Κακούρη, U. Everling, Y. Galmot και R. Joliet, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. VerLoren van Themaat
γραμματέας: D. Louterman, υπάλληλος διοικήσεως

**

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

** — Λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν

— οι δικηγόροι Farme και Amadio κατά την έγγραφη διαδικασία και ο δικηγόρος Simon κατά την προφορική διαδικασία για λογαριασμό των Centres Leclerc της Τουλούζης και του Saint-Orens-de-Gameville,

— ο Jean-Paul Costes κατά την έγγραφη διαδικασία και ο G. Guillaume, διευθυντής νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών κατά την προφορική διαδικασία για λογαριασμό της Κυβέρνησης της Γαλλικής Δημοκρατίας,

— ο Arnaldo Squillante, προϊστάμενος της υπηρεσίας διπλωματικών διαφορών, συνθηκών και νομοθετικής φύσεως υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, επικουρούμενος από τον Ivo M. Braguglia, avvocato dello Stato, για λογαριασμό της Κυβέρνησης της Ιταλικής Δημοκρατίας,

— ο Φ. Σταθόπουλος κατά την προφορική διαδικασία για λογαριασμό της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας,

— οι René-Christian Béraud και Giuliano Marenco, νομικοί σύμβουλοι της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, επικουρούμενοι από τη Nicole Coutrelis, για λογαριασμό της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων,

μετά από ακρόαση του γενικού εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 23ης Οκτωβρίου 1984.

ΑΠΟΦΑΣΗ

(Το μέρος που περιέχει τα περιστατικά παραλείπεται)

Σκεπτικό

1 Με Διάταξη της 1ης Αυγούστου 1983, που εκδόθηκε επί αιτήσεως λήψεως ασφαλιστικών μέτρων, και περιήλθε στο Δικαστήριο στις 11 Οκτωβρίου 1983, ο πρόεδρος του Tribunal de commerce της Τουλούζης υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, προδικαστικό ερώτημα ως προς την ερμηνεία διαφόρων διατάξεων του κοινοτικού δικαίου και, ειδικότερα των άρθρων 3, στοιχείο στ, και 5 της Συνθήκης ΕΟΚ, προκειμένου να εκτιμήσει αν συμβιβάζεται προς το κοινοτικό δίκαιο εθνική ρύθμιση επιβάλλουσα κατώτατη τιμή κατά την πώληση καυσίμων στον καταναλωτή.

2 Το ερώτημα αυτό ανέκυψε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του Henri Cullet, ο οποίος εκμεταλλεύεται πρατήριο βενζίνης στην Τουλούζη, και του Chambre syndicale des réparateurs automobiles et détaillants de produits pétroliers (Συνδικάτου επισκευαστών αυτοκινήτων και λιανοπωλητών προϊόντων πετρελαίου) της Τουλούζης, αφενός, και των εταιριών SA Sodinord και SA Sodirev (εφεξής: « Sodinord και Sodirev »), οι οποίες υπό την επωνυμία « Centre Leclerc » — του ομώνυμου ομίλου στον οποίο ανήκουν — εκμεταλλεύονται στην Τουλούζη και το Saint-Orens της Gameville υπεραγορές που περιλαμβάνουν και πρατήρια βενζίνης. Αντικείμενο της διαφοράς είναι η τήρηση της καθοριζόμενης από τις γαλλικές αρχές κατώτατης τιμής πωλήσεως των στον καταναλωτή καυσίμων (βενζίνης απλής, βενζίνης σούπερ και πετρελαίου εσωτερικής καύσεως).

3 Στη Γαλλία υφίσταται αφενός ένα σύστημα διανομής των προϊόντων πετρελαίου, στηριζόμενο στο νόμο της 30ής Μαρτίου 1928 περί του συστήματος εισαγωγής πετρελαίου, αφετέρου δε ένα σύστημα καθορισμού της τιμής πωλήσεως χονδρικώς και στον καταναλωτή, που θεσπίστηκε με την ordonnance 45.1483, της 30ής Ιουνίου 1945, και τα arrêtés 82.10 A, 82.11 A, 82.12 A και 82.13 A της 29ης Απριλίου 1982.

4 Σύμφωνα με το σύστημα διανομής, όπως διαμορφώθηκε μετά σύμφωνη γνώμη της Επιτροπής στο πλαίσιο του άρθρου 37 της Συνθήκης ΕΟΚ, για την εισαγωγή και αγορά από τα γαλλικά διυλιστήρια προϊόντων πετρελαίου που προορίζονται για την κατανάλωση, απαιτείται ειδική άδεια του δημοσίου, η οποία ονομάζεται άδεια A 3. Οι κάτοχοι της αδείας A 3 οφείλουν να προμηθεύονται το 80 % από τη γαλλική ή κοινοτική αγορά με μεσοπρόθεσμες συμβάσεις που συνάπτονται με τα γαλλικά ή κοινοτικά διυλιστήρια, ενώ το υπόλοιπο 20 % έχουν τη δυνατότητα να προμηθεύονται ελεύθερα ιδίως από την αγορά « spot ».

5 Η τιμή χονδρικής πωλήσεως των προϊόντων πετρελαίου, η οποία ονομάζεται « τιμή παραλαβής », καθορίζεται καταρχήν ελεύθερα από κάθε διυλιστήριο ή εισαγωγέα, κάτοχο της αδείας Α 3. Ο τελευταίος οφείλει να υποβάλλει στις αρμόδιες αρχές τουλάχιστον μία φορά κατά μήνα τιμοκατάλογο των τιμών παραλαβής του, σε σχέση με τον οποίο μπορούν να χορηγηθούν εκπτώσεις. Πάντως, η τιμή παραλαβής δεν μπορεί να υπερβαίνει την « ανώτατη τιμή », την οποία καθορίζουν κατά μήνα οι αρμόδιες αρχές. Στην πρακτική, οι τιμές παραλαβής των τιμοκαταλόγων είναι κατά κανόνα ίδιες με την ανώτατη τιμή. Προκειμένου να καθορίσουν την ανώτατη τιμή, οι αρμόδιες αρχές λαμβάνουν υπόψη αφενός την τιμή κόστους των γαλλικών διυλιστηρίων, η οποία υπολογίζεται λαμβάνοντας υπόψη την τιμή του αργού πετρελαίου, την τιμή του δολαρίου στην αγορά συναλλάγματος και το κόστος του θαλάσσιου ναύλου και της διύλισης, το ύψος των οποίων υπολογίζεται κατ' αποκοπή με βάση στατιστικά στοιχεία, αφετέρου δε τις τιμές που διαμορφώνονται στις ευρωπαϊκές αγορές. Η κανονιστική ρύθμιση προβλέπει ότι, εφόσον οι τιμές που ισχύουν στην ευρωπαϊκή αγορά δεν αποκλίνουν περισσότερο από 8 % προς τα άνω ή προς τα κάτω από την τιμή κόστους των γαλλικών διυλιστηρίων, η ανώτατη τιμή καθορίζεται με βάση τις εν λόγω τιμές που ισχύουν στην ευρωπαϊκή αγορά· αντίθετα, εφόσον οι τιμές που ισχύουν στην ευρωπαϊκή αγορά εκφεύγουν από τα « όρια » αυτά του 8 % σε σχέση με την τιμή κόστους των γαλλικών διυλιστηρίων, η τελευταία είναι εκείνη που συνιστά το καθοριστικό στοιχείο για τη διαμόρφωση της ανώτατης τιμής.

6 Οι τιμές πωλήσεως στον καταναλωτή υπόκεινται σε ανώτατα και κατώτατα όρια. Προς τα άνω, η « οριακή τιμή λιανικής πωλήσεως », η οποία κυμαίνεται από λιανοπωλητή σε λιανοπωλητή ανάλογα με την τιμή παραλαβής από τον προμηθευτή τους, προκύπτει από το άθροισμα της τιμής παραλαβής, των εξόδων και του περιθωρίου εμπορικού κέρδους που προβλέπεται, καθώς και των φορολογικών επιβαρύνσεων και τελών. Προς τα κάτω, η « κατώτατη τιμή » καθορίζεται μηνιαίως για κάθε καντόνι με την εφαρμογή εκπτώσεως, που κατά το κρίσιμο χρονικό σημείο ανερχόταν σε 9 centimes ανά λίτρο για την απλή βενζίνη και σε 10 centimes ανά λίτρο για τη βενζίνη σούπερ, επί της οριακής τιμής πωλήσεως που προκύπτει από το μέσο όρο των τιμοκαταλόγων με τις τιμές παραλαβής των γαλλικών διυλιστηρίων που ίσχυαν τον προηγούμενο μήνα. Αν το αποτέλεσμα που προκύπτει από τον υπολογισμό της οριακής τιμής πωλήσεως ενός διανομέα είναι κατώτερο από την κατώτατη τιμή, τότε η οριακή τιμή πωλήσεως προσαρμόζεται στο επίπεδο της κατώτατης τιμής.

7 Όπως προκύπτει από τη δικογραφία, ο όμιλος Leclerc, στον οποίο ανήκουν οι Sodinord και Sodirev, είναι κάτοχος της αδείας Α 3. Ο όμιλος αυτός έχει τη φήμη ότι τα καταστήματά του, που φέρουν την επωνυμία « Centre Leclerc », ακολουθούν εμπορική πολιτική χαμηλών τιμών για διάφορα είδη εμπορευμάτων. Το 1983 αποφάσισε να επεκτείνει την εμπορική αυτή πολιτική και στη λιανική πώληση των καυσίμων. Οι εταιρίες Sodinord και Sodirev, όπως και τα άλλα Centres Leclerc, προέβησαν επομένως στην πώληση καυσίμων σε τιμές κατώτερες των κατώτατων τιμών που καθόρισαν σύμφωνα με την προαναφερθείσα κανονιστική ρύθμιση οι αρμόδιες αρχές.

8 Κατόπιν αυτού, ανταγωνιστής των εταιριών Sodinord και Sodirev άσκησε τους εναντίον αγωγή ενώπιον του Tribunal de commerce της Τουλούζης, ισχυριζόμενος ότι η

εφαρμογή τιμών χαμηλότερων από την κατώτατη τιμή είναι αθέμιτη και ανέντιμη και ότι του προξενεί ζημίες και ζητούσε κατά συνέπεια την απαγόρευση της πρακτικής αυτής και, για την περίπτωση μη συμμορφώσεως προς την απαγόρευση, την επιβολή χρηματικής ποινής. Προς υπεράσπισή τους, οι εταιρίες Sodinord και Sodirev αντέταξαν ότι η κανονιστική ρύθμιση επί της τιμής πωλήσεως των καυσίμων αντίκειται προς τα άρθρα 3, στοιχείο στ, 85 και 86 της Συνθήκης ΕΟΚ και δεν δικαιολογείται όσον αφορά τα άρθρα 30 και 36 της Συνθήκης.

9 Ο πρόεδρος του Tribunal de commerce της Τουλούζης έκρινε ότι για την επίλυση της εν λόγω διαφοράς ήταν αναγκαίο να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

Τα άρθρα 3, στοιχείο στ, και 5 της Συνθήκης της 25ης Μαρτίου 1957 περί ιδρύσεως της ΕΟΚ έχουν την έννοια ότι απαγορεύουν τη θέσπιση σε κράτος μέλος, νομοθετικώς ή κανονιστικώς, κατωτάτης τιμής κατά την πώληση στον καταναλωτή από τα πρατήρια καυσίμων (απλής βενζίνης, βενζίνης σούπερ και πετρέλαιο εσωτερικής καύσεως), συστήματος που υποχρεώνει τους εμπόρους λιανικής πωλήσεως, υπηκόους οιουδήποτε κράτους μέλους της Κοινότητας, να συμμορφώνονται προς την κατώτατη τιμή που έχει καθοριστεί;

10 Το άρθρο 3, στοιχείο στ, της Συνθήκης, στο οποίο αναφέρεται το ερώτημα αποτελεί μέρος των γενικών αρχών της κοινής αγοράς που εφαρμόζονται σε συνδυασμό με τα αντίστοιχα κεφάλαια της Συνθήκης που έχουν ως προορισμό την εφαρμογή των εν λόγω αρχών. Η διάταξη αυτή προβλέπει « την εγκαθίδρυση καθεστώτος που να εξασφαλίζει ανόθευτο ανταγωνισμό εντός της κοινής αγοράς », γενικό στόχο που συγκεκριμενοποιούν ιδίως οι περί ανταγωνισμού κανόνες του κεφαλαίου 1 του τίτλου Ι του τρίτου μέρους της Συνθήκης. Ως προς τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 5 της Συνθήκης, αυτή επιβάλλει στα κράτη μέλη να « απέχουν από κάθε μέτρο που δύναται να θέσει σε κίνδυνο την πραγματοποίηση των σκοπών της... Συνθήκης ». Κατά συνέπεια, το ερώτημα που υπέβαλε το εθνικό δικαστήριο, ως προς το αν συμβιβάζεται προς τις εν λόγω διατάξεις νομοθεσία όπως η περιγραφόμενη πιο πάνω, αποβλέπει στη διευκρίνιση του αν η τελευταία συμβιβάζεται προς τις αρχές και τους σκοπούς της Συνθήκης, καθώς και προς τις περί ειδικότερης εφαρμογής τους διατάξεις της Συνθήκης.

11 Πρέπει να παρατηρηθεί ότι τα άρθρα 2 και 3 της Συνθήκης αποσκοπούν στη δημιουργία αγοράς όπου τα εμπορεύματα κυκλοφορούν ελεύθερα υπό συνθήκες ανόθευτου ανταγωνισμού. Το στόχο αυτό διασφαλίζουν ιδίως τόσο τα άρθρα 30 και επόμενα που αφορούν την απαγόρευση των περιορισμών στο ενδοκοινοτικό εμπόριο, όσο και τα άρθρα 85 και επόμενα που αφορούν τους κανόνες περί ανταγωνισμού και που πρέπει να εξεταστούν πρωταρχικά.

Επί της εφαρμογής των άρθρων 3, στοιχείο στ, 5 και 85 της Συνθήκης

12 Κατά τις εταιρίες Sodinord και Sodirev, οι αρχές των άρθρων 85 και 86 εφαρμόζονται δυνάμει των άρθρων 3, στοιχείο στ, και 5 της Συνθήκης ΕΟΚ και σε κανονιστική ρύθμιση κράτους όπως η προκειμένη. Το άρθρο 85 απαγορεύει τον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών πωλήσεως ή άλλων όρων των εμπορικών συναλλαγών, η δε κατάργηση της πρακτικής αποτελεσματικότητας των κανόνων του κοινοτικού δικαίου που αποσκοπούν στη διασφάλιση καθεστώτος ανόθευτου ανταγωνισμού στην κοινή αγορά είναι απαράδεκτη.

13 Η Γαλλική, Ιταλική και Ελληνική Κυβέρνηση υποστηρίζουν ότι τα άρθρα 3, στοιχείο στ, και 5 της Συνθήκης αποτελούν μέρος των γενικών αρχών της και δεν μπορούν να νοηθούν παρά σε σχέση με άλλες διατάξεις της Συνθήκης που καθορίζουν τους όρους και τις λεπτομέρειες εφαρμογής τους. Υπό την έννοια αυτή τα άρθρα 85 και 86 δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη για την εκτίμηση της κρατικής κανονιστικής ρύθμισης τιμών, διότι αυτά τα άρθρα δεν αφορούν παρά τη συμπεριφορά επιχειρήσεων.

14 Κατά την Επιτροπή, μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις κρατικά μέτρα μπορούν να θεωρηθούν ότι αντίκεινται προς την απορρέουσα από το άρθρο 5 της Συνθήκης υποχρέωση για μη κατάργηση της πρακτικής αποτελεσματικότητας των κανόνων περί ανταγωνισμού που θεσπίζουν τα άρθρα 85 και 86. Αυτό συμβαίνει σε περίπτωση κατά την οποία μια κανονιστική ρύθμιση ευνοεί ή διευκολύνει αξιόποινη συμπεριφορά εκ μέρους των επιχειρήσεων ή αποσκοπεί ειδικότερα στο να παράσχει την ευχέρεια στις τελευταίες να μην τηρούν τους κανόνες περί ανταγωνισμού. Πάντως, αυτό δεν συμβαίνει στην προκειμένη περίπτωση.

15 Σύμφωνα με το στόχο που εξαγγέλλει το άρθρο 3, στοιχείο στ, της Συνθήκης, είναι ασυμβίβαστες προς την κοινή αγορά και απαγορεύονται, δυνάμει του άρθρου 85, παράγραφος 1, όλες οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, όλες οι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική, που είναι ικανές να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς και ιδίως εκείνες που συνίστανται στον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής. Η διάταξη αυτή αφορά επομένως συμφωνίες, αποφάσεις και εναρμονισμένη πρακτική πολλών επιχειρήσεων που θίγουν τον ανταγωνισμό, υπό την επιφύλαξη των παρεκκλίσεων που αναγνωρίζει η Επιτροπή δυνάμει του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης.

16 Είναι γεγονός ότι οι εν λόγω κανόνες αφορούν τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων και όχι νομοθετικά ή κανονιστικά μέτρα των κρατών μελών. Πάντως, τα τελευταία έχουν

την υποχρέωση, δυνάμει της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 5 της Συνθήκης — όπως έχει κρίνει ήδη πρόσφατα το Δικαστήριο με την απόφασή του της 10ης Ιανουαρίου 1985 (υπόθεση 229/83, Leclerc, Συλλογή 1985, σ. 1) — να μη θίγουν με την εθνική νομοθεσία τους την πλήρη και ομοιόμορφη εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου, καθώς και τις έννομες συνέπειες των πράξεων εφαρμογής του και να μη θεσπίζουν ή διατηρούν σε ισχύ μέτρα, έστω και νομοθετικής ή κανονιστικής φύσεως, ικανά να εξαφανίσουν την πρακτική αποτελεσματικότητα των περί ανταγωνισμού κανόνων που εφαρμόζονται στις επιχειρήσεις (πρβλ. επιπλέον την απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 1969 στην υπόθεση 14/68, Walt Wilhelm και λοιποί, Recueil, σ. 1, και την απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 1977 στην υπόθεση 13/77, Inno κατά ATAB, Recueil, σ. 2115).

17 Εντούτοις, με μια ρύθμιση όπως η επίδικη δεν επιδιώκεται η επιβολή συνάψεως συμφωνιών μεταξύ προμηθευτών και λιανοπωλητών ή οιαδήποτε άλλη συμπεριφορά όπως οι προβλεπόμενες στο άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Απεναντίας, η οικεία ρύθμιση αναθέτει την ευθύνη καθορισμού των τιμών στις δημόσιες αρχές, οι οποίες προς το σκοπό αυτό στηρίζονται σε ορισμένα στοιχεία διαφορετικής φύσεως. Το γεγονός και μόνο ότι μεταξύ των εν λόγω στοιχείων που λαμβάνονται υπόψη για τον καθορισμό της λιανικής τιμής πωλήσεως περιλαμβάνονται και οι καθοριζόμενες από τους προμηθευτές τιμές παραλαβής, που άλλωστε δεν μπορούν να υπερβαίνουν την καθοριζόμενη από τις αρμόδιες αρχές ανώτατη τιμή, δεν αποστερεί την επίδικη ρύθμιση από τον κρατικό χαρακτήρα της και δεν είναι ικανό να εξαλείψει την πρακτική αποτελεσματικότητα των κανόνων περί ανταγωνισμού που εφαρμόζονται στις επιχειρήσεις.

18 Συνεπώς, το άρθρο 5, σε συνδυασμό με τα άρθρα 3, στοιχείο στ, και 85 της Συνθήκης, δεν απαγορεύει στα κράτη μέλη να ρυθμίζουν τον καθορισμό των λιανικών τιμών πωλήσεως ενός εμπορεύματος κατά τον τρόπο που προβλέπει η επίδικη κανονιστική ρύθμιση στο πλαίσιο της κύριας δίκης. Απομένει η συνεκτίμησή της σε συνδυασμό με τις διατάξεις της Συνθήκης που αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων.

Επί της εφαρμογής των άρθρων 30 και 36 της Συνθήκης

19 Οι εταιρίες Sodinord και Sodirev υποστηρίζουν ότι ο τρόπος καθορισμού των προβλεπόμενων από την επίδικη κανονιστική ρύθμιση κατώτατων τιμών έχει ως συνέπεια να τίθενται φραγμοί στον ανταγωνισμό των εμπορευμάτων που προέρχονται από άλλα κράτη μέλη, όταν οι τιμές κόστους των εν λόγω εμπορευμάτων είναι κατώτερες περισσότερο από 8 % έναντι εκείνων των γαλλικών διυλιστηρίων, εξουδετερώνοντας το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα του μικρότερου κόστους των εισαγωγέων. Συνιστά, επομένως, εμπόδιο στις εισαγωγές που απαγορεύει το άρθρο 30 της Συνθήκης.

20 Περαιτέρω, το επίδικο σύστημα καθορισμού των τιμών παρέχει στις κρατικές αρχές τη δυνατότητα χειρισμών που συνίστανται σε τεχνητή συμπίεση των τιμών κόστους,

παρεμποδίζοντας με τον τρόπο αυτό τους εισαγωγείς να διεισδύσουν σε αγορά που βρίσκεται παραδοσιακά στα χέρια των γαλλικών διυλιστηρίων και μη επιτρέποντάς τους, κατά περίπτωση, να διαθέσουν τα προϊόντα τους σε συμφέρουσες τιμές. Η υποχρέωση των κατόχων της αδείας Α 3 να εφοδιάζονται μέχρι το 80 % συνάπτοντας μεσοπρόθεσμες συμβάσεις επαυξάνει ακόμη περισσότερο τη συνέπεια αυτή. Το σύστημα επομένως αυτό συνεπάγεται την κατά παράβαση του άρθρου 30 στεγανοποίηση της εθνικής αγοράς.

21 Η Γαλλική Κυβέρνηση, υποστηριζόμενη από την Ιταλική και την Ελληνική Κυβέρνηση, θεωρεί ότι κανονιστική ρύθμιση των τιμών, όπως η υπό εξέταση, δεν επηρεάζει τις εισαγωγές από άλλα κράτη μέλη. Αποσκοπεί στην εναρμόνιση του εφοδιασμού σε καύσιμα του συνόλου του εθνικού εδάφους, εξασφαλίζοντας επαρκή περιθώρια εμπορικού κέρδους σε όλους τους μεταπωλητές. Όταν οι τιμές κατά την εισαγωγή διαμορφώνονται ελεύθερα, ο ξένος επιχειρηματίας, που επιτυγχάνει τιμές κόστους ευνοϊκότερες από αυτές που ισχύουν στη Γαλλία, διευκολύνεται στη διείσδυσή του στην αγορά, εφόσον είναι ελεύθερος να μετακυλίσει το πλεονέκτημα αυτό στους λιανοπωλητές. Για το λόγο αυτό, οι εισαγωγές προϊόντων πετρελαίου στη Γαλλία σημείωσαν αύξηση μετά την εφαρμογή του εν λόγω συστήματος. Από τα πιο πάνω έπεται ότι το άρθρο 30 δεν μπορεί να ερμηνευτεί ότι αντίκειται σε παρόμοιο σύστημα καθορισμού των τιμών.

22 Η Επιτροπή παρατηρεί ότι κανονιστική ρύθμιση που καθορίζει κατώτατη τιμή είναι ικανή να επιδράσει δυσμενώς στη διάθεση στο εμπόριο των εισαγόμενων προϊόντων στο βαθμό που η εν λόγω τιμή δεν επιτρέπει τη μετακύλιση της χαμηλότερης τιμής κόστους των εισαγόμενων προϊόντων στην τιμή πωλήσεως στον καταναλωτή. Επομένως, ρύθμιση όπως η επίδικη συνιστά μέτρο ισοδύναμου με ποσοτικό περιορισμό επί των εισαγωγών αποτελέσματος που καταλήγει στον καθορισμό της τιμής των προϊόντων σε συνάρτηση με την τιμή κόστους των εγχώριων προϊόντων, εξουδετερώνοντας με τον τρόπο αυτό ενδεχόμενο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα των εισαγόμενων προϊόντων.

23 Καταρχάς, πρέπει να υπομνηστεί ότι η απαγόρευση, που θέτει το άρθρο 30, των μέτρων ισοδύναμου με ποσοτικό περιορισμό αποτελέσματος, αφορά, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, όλα τα μέτρα που είναι ικανά να παρεμποδίσουν άμεσα ή έμμεσα, πραγματικά ή δυνητικά, τις εισαγωγές μεταξύ κρατών μελών. Προκειμένου περί εφαρμογής των εν λόγω αρχών σε κρατικά συστήματα ρυθμίσεως των τιμών, το Δικαστήριο δέχτηκε κατ' επανάληψη ότι παρόμοια συστήματα που εφαρμόζονται αδιακρίτως τόσο επί των εγχωρίων όσο και επί των εισαγομένων προϊόντων δεν συνιστούν από μόνα τους μέτρα ισοδύναμου με ποσοτικό περιορισμό αποτελέσματος, μπορούν όμως να επιφέρουν τέτοιο αποτέλεσμα όταν οι τιμές καθορίζονται σε τέτοιο επίπεδο, ώστε τα εισαγόμενα προϊόντα να μην ευνοούνται σε σχέση με τα πανομοιότυπα εγχώρια, είτε διότι δεν μπορούν να διατεθούν επωφελώς υπό τις καθορισμένες προ-

υποθέσεις, είτε διότι το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα που προκύπτει από κατώτερες τιμές κόστους εξουδετερώνεται (πρβλ. αποφάσεις της 26ης Νοεμβρίου 1976 στην υπόθεση 65/75, Tasca, Recueil, σ. 291, της 24ης Ιανουαρίου 1978 στην υπόθεση 82/27, van Tiggele, Recueil, σ. 25, της 6ης Νοεμβρίου 1979 στις υποθέσεις 16-20/79, Danis, Recueil, σ. 3327 και της 29ης Νοεμβρίου 1983 στην υπόθεση 181/82, Roussel Laboratoria, Συλλογή 1983, σ. 3849).

24 Το επιχείρημα των εταιριών Sodinord και Sodirev ότι ο τρόπος καθορισμού της οριακής τιμής λιανικής πωλήσεως συνεπάγεται, λόγω τεχνητών συμπιέσεων, στεγανοποίηση της αγοράς, παρεμποδίζοντας τα ξένα διυλιστήρια να διαθέσουν τα προϊόντα τους σε συμφέρουσες τιμές, δεν πρέπει να εξεταστεί στο πλαίσιο της υπό κρίση υπόθεσης. Πράγματι, το Tribunal de commerce της Τουλούζης δεν έθιξε ούτε τον καθορισμό ανώτατης τιμής λιανικής πωλήσεως, ούτε άλλωστε τους περιορισμούς στον εφοδιασμό που επιβάλλονται στους κατόχους αδειών Α 3, ενώ η διαφορά στην κύρια δίκη αφορά αποκλειστικά τη μη τήρηση της κατώτατης τιμής λιανικής πωλήσεως των καυσίμων.

25 Προκειμένου περί καθορισμού κατώτατης τιμής, πρέπει να υπομνηστεί ότι με την απόφασή του της 24ης Ιανουαρίου 1978 στην προαναφερθείσα υπόθεση 82/77, van Tiggele, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι εθνική διάταξη που καθορίζει κατώτατο περιθώριο κέρδους το οποίο ισχύει αδιάκριτα τόσο για τα εθνικά όσο και τα εισαγόμενα προϊόντα, δεν μπορεί να βλάπτει τη διάθεση στο εμπόριο μόνο των εισαγομένων προϊόντων. Αντίθετα, διαφέρει η περίπτωση της κατώτατης τιμής που καθορίζεται σε συγκεκριμένο ποσό, η οποία, μολονότι ισχύει αδιακρίτως τόσο για τα εθνικά όσο και για τα εισαγόμενα προϊόντα, είναι ικανή να επιδράσει δυσμενώς τη διάθεση στο εμπόριο των τελευταίων στο βαθμό που δεν επιτρέπει τη μετακύλιση των χαμηλότερων τιμών κόστους τους επί της τιμής πωλήσεως στον καταναλωτή.

26 Όπως προκύπτει από τις προηγούμενες επεξηγήσεις, η κατώτατη τιμή λιανικής πωλήσεως καθορίζεται στην πράξη, στο πλαίσιο του επίδικου συστήματος, με αφετηρία την τιμή παραλαβής, η οποία δεν πρέπει να υπερβαίνει την καθοριζόμενη από τις κρατικές αρχές ανώτατη τιμή. Το γεγονός ότι η κατώτατη τιμή υπολογίζεται με αφετηρία το μέσο όρο των τιμών παραλαβής που ακολουθούν τα εγχώρια διυλιστήρια εμποδίζει τους εισαγωγείς να ωφεληθούν από την ενδεχομένως ευνοϊκότερη, από άποψη ανταγωνισμού, κατάσταση που οφείλεται σε χαμηλότερη τιμή κόστους, έστω και αν κάθε εισαγωγέας είναι ελεύθερος να καθορίσει τον τιμοκατάλογό του περιλαμβάνοντας τιμή παραλαβής κατώτερη από την ανώτατη τιμή. Ασφαλώς, η χρησιμοποίηση εκ μέρους των κρατών μελών γενικών κριτηρίων για τον καθορισμό της τιμής ενός ομοειδούς προϊόντος, η διαπίστωση της προέλευσης του οποίου είναι δυσχερής από τη στιγμή που κυκλοφορεί στην αγορά, δεν επιδέχεται κριτική. Πάντως, προς αποφυγή οιουδήποτε δυσμενούς αποτελέσματος ως προς τη διάθεση των εισαγομένων προϊόντων στην αγορά, είναι αναγκαίο τα εν λόγω κριτήρια να λαμβάνουν δεόντως

υπόψη τις τιμές παραλαβής όλων των επιχειρηματιών, ανεξάρτητα από την προέλευση του εμπορεύματος.

27 Τη δυσμενή αυτή συνέπεια συστήματος όπως το επίδικο για τα εισαγόμενα προϊόντα επιτείνει ακόμη περισσότερο η μέθοδος υπολογισμού της ανώτατης τιμής, η οποία θέτει για την τιμή παραλαβής ανώτατα όρια, τα οποία, σύμφωνα με τις εξηγήσεις που δόθηκαν στο Δικαστήριο, υιοθετούν συνήθως ως τιμή παραλαβής τα εγχώρια διυλιστήρια. Πράγματι, αν και κατά κανόνα η ανώτατη τιμή υπολογίζεται με βάση τόσο τις τιμές κόστους των γαλλικών διυλιστηρίων όσο και τις ισχύουσες στις ευρωπαϊκές αγορές τιμές καυσίμων, αποφασιστική σημασία προσλαμβάνουν μόνο οι τιμές κόστους των εγχώριων διυλιστηρίων, όταν οι τιμές στις ευρωπαϊκές αγορές αποκλίνουν περισσότερο από 8 % προς τα κάτω από τις τελευταίες. Από αυτά έπεται ότι όταν το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα των εισαγόμενων προϊόντων υπερβαίνει το όριο αυτό, η ευνοϊκότερη τιμή κόστους τους δεν λαμβάνεται πλέον υπόψη για τον καθορισμό της ανώτατης τιμής. Η μέθοδος αυτή εξακολουθεί να επιδρά δυσμενώς στη διάθεση στο εμπόριο των εισαγόμενων προϊόντων, αποστερώντας τους το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα που συνεπάγονται για τον καταναλωτή, από τη στιγμή που το όριο αυτό υπερβαίνει το 8 %.

28 Το δυσμενές αυτό αποτέλεσμα της κατώτατης τιμής επί της διάθεσης των εισαγόμενων προϊόντων, η τιμή κόστους των οποίων είναι κατώτερη από εκείνη των εγχώριων προϊόντων, δεν επιδέχεται αμφισβήτηση με τον ισχυρισμό ότι οι τιμές κατά την εισαγωγή διαμορφώνονται ελεύθερα και ότι οι εισαγωγείς μπορούν συνεπώς να παρέχουν στους λιανοπωλητές σημαντικότερο εμπορικό περιθώριο κέρδους με σκοπό να τους προτρέπουν να εφοδιάζονται με εισαγόμενα καύσιμα. Επ' αυτού πρέπει να τονιστεί ότι η δομή των δικτύων διανομής δεν επιτρέπει στα εισαγόμενα καύσιμα να επωφελούνται πλήρως από το πλεονέκτημα αυτό, δεδομένου ότι σημαντικός αριθμός λιανοπωλητών δεν έχει τη δυνατότητα να αλλάζει ελεύθερα προμηθευτή. Σε παρόμοια περίπτωση, η τιμή στο επίπεδο της λιανικής πωλήσεως συνιστά για ομοειδή προϊόντα όπως τα καύσιμα το βασικό στοιχείο του ανταγωνισμού. Κατά συνέπεια, κατώτατη τιμή όπως η επίδικη μπορεί να παρεμποδίσει την αυξανόμενη διείσδυση εισαγόμενων προϊόντων στην εθνική αγορά, όταν η τιμή παραλαβής τους είναι ευνοϊκότερη. Ενδεχόμενη αύξηση των εισαγωγών λόγω εφαρμογής ενός τέτοιου συστήματος δεν αρκεί υπό τις περιστάσεις αυτές, όπως ισχυρίστηκε η Γαλλική Κυβέρνηση, να αποδείξει ότι δεν συντρέχει περίπτωση δυσμενούς αποτελέσματος εξαιτίας της κατώτατης τιμής επί της διάθεσης των εισαγόμενων προϊόντων.

29 Από όσα προηγήθηκαν έπεται ότι εθνικό σύστημα καθορισμού κατώτατης τιμής λιανικής πωλήσεως των καυσίμων κατά το οποίο η εν λόγω τιμή καθορίζεται με αφετηρία μόνο τις τιμές παραλαβής των εγχωρίων διυλιστηρίων, αυτές δε οι τιμές παραλαβής συνδέονται με την ανώτατη τιμή, η οποία υπολογίζεται βάσει μόνο των τιμών κόστους

των εγχώριων διυλιστηρίων σε περίπτωση κατά την οποία οι τιμές στις ευρωπαϊκές αγορές καυσίμων αποκλίνουν περισσότερο από 8 % από τις τελευταίες, επιδρά δυσμενώς επί των εισαγομένων προϊόντων, αποστερώντας τους τη δυνατότητα αποκομίσεως ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων υπέρ του καταναλωτή, από την ευνοϊκότερη τιμή κόστους.

30 Για να δικαιολογήσει την αμφισβητούμενη στο πλαίσιο της κύριας δίκης ρύθμιση, η Γαλλική Κυβέρνηση επικαλέστηκε και τις επιτακτικές ανάγκες προασπίσεως των συμφερόντων των καταναλωτών. Κατά την άποψή της, ένας καταστρεπτικός ανταγωνισμός επί της τιμής των καυσίμων θα μπορούσε να συνεπιφέρει την εξαφάνιση μεγάλου αριθμού πρατηρίων-σταθμών αυτοκινήτων και, επομένως, ανεπαρκή ανεφοδιασμό ολοκλήρου του εθνικού εδάφους.

31 Συναφώς, πρέπει να παρατηρηθεί ότι εθνική ρύθμιση, η οποία υποχρεώνει τους λιανοπωλητές να τηρούν ορισμένες τιμές λιανικής πωλήσεως, και η οποία επιδρά δυσμενώς επί της διάθεσης των εισαγόμενων προϊόντων στην αγορά, δεν δικαιολογείται παρά μόνο από τους προβλεπόμενους στο άρθρο 36 της Συνθήκης λόγους.

32 Για τους σκοπούς της εφαρμογής του άρθρου 36, η Γαλλική Κυβέρνηση επικαλέστηκε τη διατάραξη της δημόσιας τάξης και ασφάλειας από τις βίαιες αντιδράσεις που πρέπει να αναμένονται εκ μέρους των θιγόμενων από έναν απεριόριστο ανταγωνισμό λιανοπωλητών.

33 Επ' αυτού αρκεί να διαπιστωθεί ότι η Γαλλική Κυβέρνηση δεν απέδειξε ότι η τροποποίηση της σχετικής ρύθμισης σύμφωνα με τις αρχές που αναπτύχθηκαν πιο πάνω θα είχε επιπτώσεις στη δημόσια τάξη και ασφάλεια στις οποίες δεν θα ήταν σε θέση να αντεπεξέλθει με τα μέσα που διαθέτει.

34 Στο ερώτημα που υπέβαλε το Tribunal de commerce της Τουλούζης πρέπει επομένως να δοθεί η εξής απάντηση:

1) τα άρθρα 3, στοιχείο στ, 5, 85 και 86 δεν αντιτίθενται σε εθνική κανονιστική ρύθμιση που προβλέπει τον καθορισμό από τις εθνικές αρχές κατώτατης λιανικής τιμής πωλήσεως των καυσίμων, και

2) το άρθρο 30 αντιτίθεται σε τέτοιας φύσεως κανονιστική ρύθμιση, όταν η κατώτατη τιμή καθορίζεται με αφετηρία μόνο τις τιμές παραλαβής των εγχωρίων διυλιστηρίων, αυτές δε οι τιμές παραλαβής συνδέονται με την ανώτατη τιμή, η οποία υπολογίζεται βάσει μόνο των τιμών κόστους των εγχωρίων διυλιστηρίων σε περίπτωση κατά την οποία οι τιμές στις ευρωπαϊκές αγορές καυσίμων αποκλίνουν περισσότερο από 8 % από τις τελευταίες.

Επί των δικαστικών εξόδων

35 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Γαλλική, Ιταλική και Ελληνική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης το χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε με Διάταξη της 1ης Αυγούστου 1983 το Tribunal de commerce της Τουλούζης, αποφαίνεται:

1) Τα άρθρα 3, στοιχείο στ, 5, 85 και 86 της Συνθήκης ΕΟΚ δεν αντιτίθενται σε εθνική κανονιστική ρύθμιση που προβλέπει τον καθορισμό από τις εθνικές αρχές κατώτατης τιμής λιανικής πωλήσεως των καυσίμων.

2) Το άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΟΚ αντιτίθεται σε τέτοιας φύσεως κανονιστική ρύθμιση, όταν η κατώτατη τιμή καθορίζεται με αφετηρία μόνο τις τιμές παραλαβής των εγχώριων διυλιστηρίων, αυτές δε οι τιμές παραλαβής συνδέονται με την ανώτατη τιμή, η οποία υπολογίζεται βάσει μόνο των τιμών κόστους των εγχωρίων διυλιστηρίων σε περίπτωση κατά την οποία οι τιμές στις ευρωπαϊκές αγορές καυσίμων αποκλίνουν περισσότερο από 8 % από τις τελευταίες.

Due Κακούρης

Everling Galmot Joliet

Δημοσιεύτηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 29 Ιανουαρίου 1985.

Ο γραμματέας Ο πρόεδρος του πέμπτου τμήματος

P. Heim O. Due